

FrØ-bladet

Nettutgaven har [lenker i tekst og bilder](#)

Lagsorgan – nr. 2 09 årgang 8

Skråblikk

– Grådighet, innenfor visse grenser

– Greed's name comes from his line of work, known as "thievery"
(Om en [spillfigur](#) og hans yrke – yrkeskriminell !)

Ja, grådighet han og grådighet var han. Underlig yrkestittel i grunnen, men den brukes, om de som har kriminelle handlinger som arbeid, levebrød. Ærlige arbeidere og arbeidsgivere begår i blant også lovbrudd. Noen oftere enn andre, og noen mer graverende enn andre. Yrkeskriminelle?

Naturens lover brytes, kontinuerlig. Vi er snart 7 mrd på jorda, i lag med andre organismer. Hva er bakgrunnen for at f.eks. transportskip for biler nå ligger i opplag i Bøvågen?

Siden 1.verdenskrig har økonomene, de som har kunnskap om *hus og heim/oikos*, anstrengt seg for å regulere kapitalens krefter. Inntil da fikk det helst briste eller bære. Hollenderne opplevde tulipanspekulasjon og -krakk. Kielland beskrev vekslene som skrudde sin verdi til himmels, og falt.

Lokalhistorikeren beskriver folks levesett, erfaringene. Erfaringer skaper verdier. Verdier former oss. Stivner vi? Nye former kommer fra (smertelige) nye erfaringer, på nye veier, skilleveiene, som byr på skjellsettende opplevelser.

Grådighet, og ikke bare nød, gjør folk oppfinnsomme – lærer ... at spinde – et gode, innenfor visse grenser.

Kim og kor

Lærerstanden var sentral i bygda sitt kulturelle liv. Her viser vi et flott foto, som Birger Fosså har tatt vare på.

I midten sitter "Skadberg og prestefruå". Det er lærerlaget (eller lagene) i kommunen som tar avskjed med presteparet. Lars Skadberg hadde da vært sogneprest i 25 år i Avaldsnes, i en kommune som også favnet Førre, Aksdal og Gismarvik som nå er i Tysvær kommune.

Mange vil kjenne igjen ansikter. Vi skulle gjerne hatt navn på flest mulig av lærerinnene og lærerne. Sett i parantes hvilke skolekretser de hadde sin arbeidsplass.

Alle har hatt et eller annet forhold til skolen i bygda. Der styrte lærerne, og de ble dermed svært viktige personer i lokalsamfunnet.

Birger Fosså har tatt vare på et flott bilde, der Lærerlaget (lagene?) i Avaldsnes kommune har fest. Tidspunktet er trolig midt i 1950-årene. Det gjelder avskjed med sogneprest Lars Skadberg og fru Lovise, som sitter i midten. Noen hver kan dra kjensel på enkelte ansikter, men hvem er alle de andre?

Dine bidrag er viktige, så får vi forhåpentligvis en fin liste i neste nummer av bladet. (ps! originalbildet er detaljrikt!!)

Fridtjof Øvrebø - malerigave

Bildet i gullramme er malt av Sigmund Sørvaag, oppvokst på Nedre Hauge i Torvastad, men siden bosatt i Oslo.

Originalen som Ole Frøvig malte er bare ett av mange portretter han malte av sin gode venn. Det henger i Haugesund folkebibliotek, der også Fridtjof Øvrebøs store boksamling befinner seg.

Oljemaleri etter nå avdøde Sigmund Sørvaag. Det får nå pryde veggen på lagets [kontor og bibliotek](#).

Nord-Karmøy Historielag er glad for å ha fått et

Apropos FrØ: Historisk museum i Bergen har registrert **ett fornminnefunn fra Grønningen i Torvastad**, ei øks av grønnstein. Den skal være fra steinalderen, og ble gitt til museet av Fridtjof Øvrebø i 1903.

"Antakelse om slettet varde eller gravrøys" skrev Arkeologisk museum i Stavanger den 16. juli 1965

[Stedet](#) bærer navnet Var(d)en og beskrives som en høy, flat fjellskrent, gressvokst og nær sjøen.

Torvald Grønningen (1900 – 96) sa at her kan ha vært en gammel varde eller gravrøys. Peder Grønningen, nærmeste nabo til stedet i 1965, mente at dette kunne ha vært utkikkspost for losene.

På grunn av den høye beliggenheten var Varen et **yndet samlingssted for grendas folk på lyse sommerkvelder**.

[Siste på GiAT](#)

er en kort stubb, som kan bearbeides videre, suppleres med en annen versjon av samme historie eller lenkes til liknende på andre gardar ... og garden i dette tilfellet er nr 134, Grønningen i Torvastad.

Referanse: 134_7_401 Skrevet av [JKV](#) - 24.05.2009

Husransaking

Ein gong kom Tyskarane på husransaking til bruk 5. Mannen i huset var død før krigen og kona var redd, fortel dottera Ingrid Marie. To tyskarar leite etter radio, men antennen stod att frå tida før krigen. Dei leita i skaper, kott og under senga, for radioen måtte vere der.

I gangen hang det eit bilete frå første verdenskrig der mannen var i amerikansk uniform. Då vart tyskarane redde. Dette var vanskelig å forklare, men kona fekk då sagt at mannen hadde vore om lag 20 år i Amerika, og måtte ut i krigen då. Dei roa seg med det.

Kilde: Ingrid Marie og Olav Stange (hentet fra Nils Dybdal Holte sitt arkiv)

Telegrafan og telefonen på Feøy

Referanse: 133_6_401

Skrevet av [JKV](#) - [GMA](#) - 08.05.2009

Telegrafkabel til Feøy og Røvær ble lagt i 1868. (Utsira fikk i 1870). D/S "Gler" gjorde jobben. Båten fikk Telegrafvesenet leie av Marinen. I 1905 fikk alle øyene telefonforbindelse.

Telegrafstasjon på Ulvøy fra ca. 1868 til ca. 1900

Knut Grønnevik, g.m. Martha Kristine, dreiv med oppkjøp av fisk som han førte til Haugesund. Derfor hadde han bruk for telegraf i virksomheten. Huset som lå på kaien ble revet ca. 1950 og flyttet til Bygnes da datteren Hanna overtok huset.

Telegrafstasjon/talestasjon i Vestre havn, "Der Hima" fra ca. 1900 til ca. 1916. Datteren til Jon Kristian Kristiansen og g.m. Anna Serine, Kristiane Benedikte (f.1886), fikk telegrafisk utdanning ved telegrafistkolen i Stavanger omkring århundreskiftet og tjenestegjorde ved stasjonen fram til 1913. Da giftet hun seg med fisker Johannes Jakobsen fra Valestrand og flyttet til Auklandshamn i Sveio. Under sildefisket kunne det være over 1000 fiskere på Feøy, og da ble det stor pågang på telefonsamtaler. Derfor kjørte en samtidig med telegraf for å øke kapasiteten (etter 1905). Fra huset sitt i Sveio hadde Kristiane under siste verdenskrig god utsikt over Sletta. Når båter sendte morsetegn i mørket, kunne hun lett følge med i morsetegnene, hun hadde ikke glømt gamle ferdigheter!! (Kilde: Døtre til Kristiane).

Talestasjon i Østre havn fra ca. 1916 – 1949
Datteren til Nils Daniel Mathiassen og g.m. Sofie ("Gamle-Sofie") ([#133_6_306](#)), bestyrte telefonstasjonen fram til 1949 da hun flyttet til Torvastad. ... les mer [her](#)

*Dette er bare halvdelene av en artikkel presentert i samarbeid mellom to artikkelforfattere. Stykket **kan utstyres med illustrasjoner, hvis noen vil bidra.***

Legg også merke til [siste parentes](#) ovenfor.

Litt kresen var han

Det var krig og elende og mangel på det meste i 1940-åra. Kjøttvarer til middagsmat var strengt rasjonert og for å bøte på dette vart både kaniner og måkar nytta.

Olaf Haaland, kjend jarnvarehandlar i Haugesund, kom ein søndag til far sin på Nerhaugo med ferdiglaga middagsmat – kaninkjøtt og sjølvsgatt poteter. Far hans var enkjemann då og vi får nok tru at det var stor stas å få middagen ferdig på bordet.

Då måltidet var over spurde Olaf: "Veit du ka du nå har ete ? Det var kaninkjøtt, far", han svara sjølv, hadde liksom ikkje tid til a vente. «Oi, Olaf, KANINER, lukk opp glaset så eg får spy det ut»:

(Om du stussar over våre utsegner om måkar på middagsbordet, jo, måkefelle fanst på odelsbruket (brn 1) på Vikshåland. Husmora var frå Åkrahamn, dei nytta både fuglen og ikkje minst egga der)

På den annen side, med Erling Vikshåland

Klassebilder

Tips: post@n-kh.no

FrØ-bladet 1-09 viste et klassebilde fra Skeie skule, trolig fra 1936.

5. klasse 1936

Skolebildet til høyre sto i FrØ-bladet 4-08, med de fleste navn. Noen er blitt rettet og jentens nye etternavn er satt i parentes).

Her er 5. klassen til lærer Nissestad, se også forsidebildet, sittende helt til venstre.

1. rekke: Leif Håland, Magnus Vaage, Sven Å. Matland, Johan Brøndelsbo, Trygve Thuestad, Ingolf Kolstø og Erling Fiskå.

2. rekke: Lilly Pettersen (Løknes), Elly Pettersen (Kalstø), Magnhild Hinderaker (Thorsen), Bjørg Haavik (Larsen), Else Austrheim (Riise), Astrid Sørbø, Lilli Bø (Holmes), Odd Løften og Magne Skeisvoll.

Etter tips fant vi samme bilde i Avaldsnes-kalenderen 2008 med navnsetting av Reidar Birkeland! Flere våkne pensjonister har gitt nye opplysninger, slik at ei tilnærmet korrekt navneliste ser slik ut. (Jentenes nye etternavn er satt i parentes).

7. klasse 1936

1. rekke fra venstre: Osmund Hinderaker, Torgeir Hetland, Nils Nilsen, Svend Velde, Arthur Wåge, Egil Skeie, Arne Bådsvik og Ola Ek.

2. rekke: Hortense [Lillemor] Hedlund (Bø), Signe Nilsen (Bø), Magda Madsen (Grøtteland), Else Grimelid (Mathisen), Borghild Røkke (Bollestad), Borgny Knutsen (Tveit), Ada Jakobsen (Stol), Berta Johannesen (Vihovde), Solveig Finnseth Lande (Larsen) og Else Ellingsen (Gismervik).

3. rekke: Else Marie Clausen (Aasbø), Marie Skeie (Mæland), Marie Larsen, Erling Birkeland, Sven Matland, Nils Langaker, John Velde og Bjørn Nilsen.

Det er lærer K.K. Nissestad som står sammen med klassen sin ved utedoene.

Artikkelsamlingen GiAT kaller – A for Avaldsnes , T for Torvastad – kommuner

Er skribentene for få? Mange matrikelgarder mangler nemlig artikler. For å pirre til å fortelle, vil vi ha faste innslag om [GiAT](#) i både FrØ-bladet og på lagsmøter. Redaksjonen vil ha jevnlig møter, på nettet og over bordet.

Føringer for et visst felles oppsett utarbeides, slik at historieforteller og redaksjon kan samarbeide lettere. Vi blir lest enda flittigere og vi holder et visst kvalitetsnivå. At artiklene holder en god standard gjør vårt nettsted ekstra verdtt å søke for flere enn "menigheten".

Tips: post@n-kh.no

Emner vi vil motivere for å publisere:

1_4 og 9_1: Før og nå

Vårt bildearkiv kan med fordel brukes. Mange interessante bilder på loft og i skuffer hjemme bør tas vare på.

2_1: Navnelister og kart appellerer også til yngre mennesker.

3_3: om Familier gjennom 1800- og 1900-tallet. På Fosen

skal flere bruk være beskrevet. Kan noen bearbeide for nettet?

5_ : Noe særpreget for

5_1 steder som Viken/Vikjo? (Senter for kommunikasjon og handel).

5_2 personer - f.eks. Thomas og Kaare Stange, Bjarne Blom Kalstø og stoffet om og av Heming Skre – pluss mange, mange andre.

5_3 hus og bygninger, som skoler (før *nyeskolene!*) og bedehus

6_ : Næringsgrunnlaget er det mye å dokumentere – som ..

6_2 sildoljefabrikkene (jfr. vårt lagsmøte)

6_4 Hauske Konfeksjon, Torvastad Teppefabrikk, industri- anleggene på Vormedal m.m.

7_ : "Olav Hovdas samlinger" kan være en gullgruve

7_4 De som har levende "Minner fra krigen" blir stadig eldre...

Tips: post@n-kh.no

Tur & Møte:

- Onsdag er den vanlige tur- og møtedag
- I høst håp om oppfølger om Heming Skre
- Følg med på nettsiden vår, under Tur og møte. Der noteres også andres arrangementer, bl.a. Turistforeningens turer i vårt miljø.

FrØ er etter initialene til vår kjente lokalhistoriker
Fridtjof Øvrebø, 1871 – 1927

N-KH-kontingenten er også for 2009 kr 150,-
betales til konto **3361 13 93852** – innen årsmøtet i februar
Da er du også RHÆ-medlem og får 4 # av Sydvesten, nå kr 60

♣ Frøspire 1

Bok og bidrag – gave til NKH

Kulturvernkonsulent **Ane Steingilda Alvestad** og kommuneantikvar **Lars Tveit** med bokversjon av den nye kulturminneplanen i Karmøy kommune. *Kulturminner i Karmøy* legges ut for salg først på servicetorget i rådhuset og hos Hillesland.

Planen er interessant lesestoff for Karmøys innbyggere. Boka presenterer med flotte bilder et bredt spekter av kulturminner i kommunen, temaer som gårdsbruk, havner, fartøyvern, byene, krigsminner og kulturlandskap.

Nord-Karmøy Historielag har bidratt til det rikholdige stofftilfanget. – Neste trinn blir 1900-tallet.

- Så fine nettsider dokker har, sa Ane entusiastisk i telefonen da vi forleden pratet om boka.

- Så mye eg ikkje vett om Karmøy, sa en ungdom om den flotte boka en kveldsstund.

🌟 www.n-kh.no STYRET 2009:

Roald Østensjø (leder), Inger Moen Einarsen (sekretær), Erling Vikshåland (kasserer), John Karsten Vedø, Aud Grimstveit, Karl Johan Mølstre
Vara: Sigurd Thorsen og Gunnar Areklett

Kim og kor?

GiAT er Historielaget sin artikkel-samling på nettet. I over 300 ulike stykker finner vi også en rekke bilder. Gi tips om navn på folk, steder og annet som du vet å bidra med. Mannen til høyre vet vi ikke hvem er. Flere ukjente – klikk lenken i bildet og les.

4 ansatte ved Western Packing i et utsnitt fra et bilde som Magnhild Lindtner Halsteindal har tatt vare på.

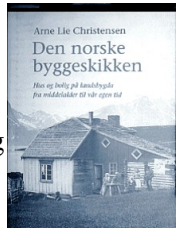
Denne utgaven av FrØ-bladet vies mest mulig stoff og bilder som enten er på nett i www.n-kh.no eller skal komme. Se på stoffet som nyttige eksempler på hva den historieinteresserte kan bruke nettstedet til, og ikke minst hvorfor og hvordan.

Ta kontakt med redaksjonen. post@n-kh.no

♣ Frøspire 2

Den norske byggeskikken forteller om husets biografi, hus og tun, bygging og ombygging, lys og varme, interiør og hjemmeliv. Den redegjør for materiale, konstruksjon, funksjon og stil og skildrer folks virke i og mellom husene. Forfatteren drøfter forholdet mellom arkitektur og byggeskikk og mellom fattig og rik i bygdesamfunnet. Fortellingen føres fram fra eldre tider via "det store hamskiftet" og industrialiseringen til etterkrigstidens bygdelandskap og det utskjelte ferdighuset.

Inspirerende å bla i!

Kor henne? En billedoppgave i lettaste laget denne gang? I skrivende stund er *antall skip* 3 + 2 Opp gjennom skiftende tider har det ligget mange flere. Er det noen som har bilder og noe å fortelle om skip i opplag, både til Førdesfjorden og ved Karmsundet?

Tips oss om historiske opplagsplasser

PS Legg merke til de to variantene av bygningen som ruver.

